

Toponimia ca martor al contactelor etnolingvistice

VLAD COJOCARU¹

„Limba română poate servi pentru reconstituirea unor graiuri slave dispărute sau pentru explicarea unor forme sau sensuri neatestabile în limbile slave de azi” (S. Pușcariu 1940: 282).

The results in the field of toponymic etymology can account for the problems occurring in other fields of research belonging to linguistic or social sciences. These results can offer, for instance, solutions and responses for the inter-ethnic contacts in a certain area during a longer period of time.

Starting from the etymologies discussed in some studies written in the last decades, the author of these lines intends to suggest a few directions of research regarding the ethno-linguistic contacts in the historical province of Moldova (Romania), since early Middle Age up to present time.

Key-words: *toponymic etymology, ethno-linguistic contacts, Old Turkic, East Slavic, Hungarian*

Parafrazându-l pe Pușcariu, am putea afirma și noi că cercetările etimologice din domeniul toponimiei pot conduce la definirea cu acuratețe a contactelor lingvistice dintre grupurile etnice care au locuit de-a lungul timpului pe teritoriul românesc, în speță pe teritoriul provinciei istorice Moldova.

Vom schița câteva direcții de cercetare posibile, trecând în revistă unele rezultate obținute în acest domeniu, al etimologiei toponimice, de lingviști ieșeni.

¹ Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași, România.

Corecții

Este vorba, pe de o parte, de corecții aduse unor ipoteze care se dovedesc a fi fost nefondate.

Sasova

Sat și pârâu din județul Vaslui, acest toponim nu este un martor al prezenței sașilor, cum s-a afirmat de unii cercetători², ci un derivat vechi ucrainean de la hipocoristicul *Sas* cu sufixul posesiv *-ova* – așadar, un martor al contactului româno-slav. Cf. MDTM, s.v.:

Der. v.ucr. de la hipocor. *Sas* (PĂTRUȚ, N. 24) cu suf. *-ova* pentru a se acorda cu ent. *dolina* „vale”; cf. hidron. ucr. *Sasova* (SGU, 488). Semnificația primitivă a fost „Valea lui Sas”; de aceea sintagma românească cu entopicul *vale* are un caracter tautologic.

În acest caz este vorba de un toponim vechi ucrainean pătruns și în comunitatea românească, expresie a conviețuirii celor două comunități.

Trotușul

Mare afluent drept al Siretului, conform ultimei explicații date de Moldovanu 2009–2010: 77, se pare că nu este o mărturie a unei vechi regiuni a *Tartariei* din sudul Moldovei, făcând parte

² Iorgu Iordan în *Toponimia românească*, capitolul asupra toponimelor numite de autor *istorice*, menționează la antroponimul *Sas* o serie de nume compuse – *Sasca*, *Sascut*, *Poiana Sasului* ș.a. – includerea lor în categoria toponimelor istorice indicând fără echivoc interpretarea bazei antroponimice ca etnonim. M. Ciubotaru, în *Toponimia bazinului hidrografic Rebricea (jud. Iași – jud. Vaslui). Oiconimele. Perspectivă istorică* (II), studiu publicat în *Analele Institutului de Istorie „A.D. Xenopol”*, XXIX, 1992, 423 este mai circumspect în interpretare, admitând, totuși, că „o ipoteză pentru etimologia toponimului” *Sasova* denumind satul situat pe valea Sasovei din bazinul Rebricea (Vaslui) ar putea fi „o probabilă colonizare din secolul XV (?)”. Menționăm faptul că interogația aparține autorului studiului în cauză.

din spațiul controlat în Evul Mediu timpuriu de tătari, ci conservarea unei baze lexicale latinești (*tortuosus*).

Realizând o schiță stratigrafică a hidronimiei zonei (bazinul Trotușului), citând chiar formularea autorului, acesta distinge stratul numelor de origine veche bulgară (*Slănicul, Cașimul, Dofteana, *Bârzava* – vechiul nume al Uzului, reconstituit după diminutivul Bârzăuța, desemnând un afluent), cuprinzând cei mai importanți afluenți ai Trotușului, apoi cel al numelor de origine veche turcică (*Oituzul, Uzul, Tazlăul*, pentru care vezi Moldovanu 2010b: 60–63), create între secolele X–XI. Ultimul strat este cel al hidronimelor de origine maghiară și românească, precum *Asăul* și *Ciobănușul*. În consecință, autorul presupune pentru hidronimul principal, adică *Trotușul*, o anterioritate absolută în fața denumirii afluenților, așadar o denumire creată înainte de secolul al X-lea, denumire care în nici un caz nu poate fi de origine maghiară. El nu poate fi nici de origine slavă, pentru că nici tema, nici sufixul nu permit o asociere cu bazele și cu formanții specifici denominației hidronimice a vechilor slavi (*ibidem*).

În acest caz clarificarea etimologică dă seama de continuitatea procesului de romanizare a populației autohtone în această parte a Moldovei (Moldovanu 2009–2010: 79):

Stăpânirea bizantină durează până la invazia hunilor, în anul 375, dar se apreciază că romanizarea dacilor a continuat, cel puțin în sudul Moldovei, încheindu-se probabil prin secolul al VI-lea. [...] Astfel ne explicăm și conservarea în limba română a unor hidronime antice, precum *Buzăul, Siretul, Prutul* și – adăugăm noi – *Trotușul*.

Precizări

Pe de altă parte, studiul etimologic contribuie la confirmarea și precizarea unor raporturi etno-lingvistice în spațiul românesc, în speță moldovenesc.

Origine veche ucraineană

Formate de la aceeași bază lexicală slavă *sadŭ* „grădină”, toponimele *Sadău*, *Sadova*, *Sadna* pot fi mărturii ale unor contacte lingvistice și etnice vechi: Gh. Bolocan afirma în *Introducere* la DTRO, I că toponime formate cu sufixul slav *-na* puteau intra în limbă o perioadă lungă de timp. În plus, adăugăm noi, forma ucraineană modernă *Sadiv* pentru *Sadău* atestă prezența continuă a contactului lingvistic între români și ucrainenii în acea zonă, sau mai exact atestă continuitatea utilizării toponimului în comunitatea de limbă ucraineană.

Origine veche turcică

Moldovanu (2007–2008: 19) analizând originea hidronimului *Elanul* este de părere că etimonul este v. turcic *alan* ‘șes, pășune, luncă’, cu iotacizarea slavă estică a lui *a-* inițial. Fiind un hidronim de valoare medie, precizează autorul, *Elanul* este anterior invaziei tătarăști (1241), care a pus capăt stăpânirii semințiilor turcice în Moldova, alungându-le în Transilvania. Denumirea s-a aplicat inițial câmpiei străbătute de râu (numită în hărți *Șesul Elanului*), după care s-a restrâns la desemnarea cursului de apă. Varianta iotacizată, care nu se întâlnea în vechea turcică, trebuie atribuită stratului vechi ucrainean, care s-a suprapus celui turanic, prin secolele XIII–XIV, acomodând fonetic toponimele deja existente. La demonstrația de mai sus a lingvistului ieșean punctăm un aspect care interesează tocmai contactul interetnic din Sudul Moldovei, și anume că această intermediere slavă nu indică faptul că românii ar fi venit după slavi în acea zonă, ci probabil că numele turanic creat la începutul mileniului II a fost preluat de autohtoni în perioada de simbioză româno-slavă, înainte de asimilarea lingvistică a slavilor care ne-au transmis numele cu modificarea fonetică menționată. Suntem nu departe de zona în care slavii au dat numele unui mare afluent al Siretului, și anume Bârladul, în cursul său inferior.

De altfel, Pușcariu (1940: 298–299) menționează opiniile lui C.C. Giurescu și P.P. Panaitescu, care credeau că existau la

Nordul Dunării în secolele X–XI mici state slavo-române conduse de principii slavi și cu predominarea elementului slav (bulgar) din punct de vedere social și politic. Această îndelungată comunitate slavo-română ar explica, după Pușcariu, și faptul că unele cuvinte de origine maghiară le avem prin filieră slavă (ruteană) (de ex. verbele în *-ui*); aceeași mijlocire slavă ar explica și forma feminină a unor cuvinte maghiare precum *vamă*, *talpă*, *samă*, afirmă același, citându-l pe Drăganu 1933: 596.

Discutând etimologia *Covurluiului*, Moldovanu (2007–2008: 21) analizează critic ipotezele anterioare asupra originii toponimului, ajungând la concluzia că acesta este un hidronim de origine pecenegă, creat probabil în secolul al X-lea, în perioada stăpânirii acestui neam asupra Moldovei sudice. Morminte pecenege, din secolele al X-lea – al XI-lea, au fost descoperite în localități de pe valea Chinejei, în vecinătatea unor așezări aparținând culturii „balcano-dunărene” sau Dridu.

În aceeași serie și zonă autorul discută și hidronimele *Călmățui*, *Suhurlui* (Moldovanu 2007–2008).

Același Moldovanu (2007–2008: 15) lărgiște discuția asupra toponimelor de probabilă origine veche turcică, incluzând și nume din dreapta Siretului, între acesta și Carpații Orientali, mai exact din bazinul Troțușului:

Istoricii cred că pecenegii, veniți în Moldova la sfârșitul secolului al IX-lea, au locuit multă vreme separat de români, în ținuturi învecinate, stabilind cu aceștia relații de schimb și clientelare. Dar ei n-au reușit să-și instaureze dominația asupra regiunii de la apus de Siret, pentru că de aici lipsesc cu totul urmele arheologice care să le ateste prezența. Toponimia nu confirmă însă această concluzie provizorie, semnalând în bazinul Troțușului câteva denumiri a căror origine veche turcică ni se pare verosimilă. Măcar unele dintre ele ar putea fi atribuite pecenegilor, chiar dacă nu întotdeauna există indicii formale care să le particularizeze în cadrul vechii limbi turce.

Primul toponim din această serie cercetată de lingvistul ieșean poate confirma, în plus, ipotezele istoricilor referitoare la drumurile de pătrundere în Transilvania a popoarelor turanice venite din stepele asiatică (mai ales prin nordul Carpaților

răsăriteni, după unii, prin sudul acestora, după alții); originea turanică a numelui *Oituzului*, afluent al Trotușului din sudul Carpaților Orientali, propusă de D. Moldovanu poate fi un indiciu clar al unui contact între români și turanici în partea sudică a Moldovei la începutul celui de-al doilea mileniu (Moldovanu 2007–2008: 16). Și în acest caz, precum în cazul *Elanului*, este invocată, pentru explicarea evoluției formei originare *Aqtuz* la forma românească actuală, intermedierea comunității slave (pentru *-kt-* la *-ht-*), dar și a celei maghiare (pentru *A-* la *O-* și *-ht-* la *-jt-*). Concluzia lui Moldovanu punctează tocmai tema propusă de noi spre studiu, sugerându-ne și o caracterizare adecvată a situației: aceste fenomene atestă relațiile etno-lingvistice din această zonă cu *mozaic lingvistic*. Cazul analizat de autor reprezintă ilustrarea complexității relațiilor dintre turanici, români, slavi și maghiari, cu sincronizări și defazări temporale în acest areal.

În aceeași serie de nume turanice se înscrie și hidronimul *Uzul* din același bazin al Trotușului.

Etimonul propus este v. turc. *uz* ‘treacătoare montană’. Denumirea a fost dată, desigur, de primul val de turanici care au trecut din Moldova în Transilvania, unde s-au stabilit încă înainte de anul 1000, cum crede Constantin C. Giurescu (Moldovanu 2007–2008: 16). Problema ridicată în această speță este următoarea: dacă numele anterior al Uzului a fost slv. *Bârzava*, acesta din urmă ar trebui împins înapoi în timp, ante 1000, aproape de faza vechii slave; cf. Moldovanu (2010a: 27): **Bârzava* ca vechi nume al Uzului, derivat cu suf. *-ava* de la v.sl. *bŕzŕ* ‘repede’.

Un ultim nume din seria de nume vechi turcice analizate de lingvistul ieșean este *Tazlăul* (Moldovanu 2007–2008: 18).

Redăm și în acest caz demonstrația etimologică a autorului, pentru că poate fi în cel mai înalt grad relevantă pentru istoria contactelor interlingvistice din Moldova. De la un v. turc. *tăz-/täs-* ‘a alerga’, G. Weigand reconstitua forma *tăz-lä-n* ‘a fi repede’, inadecvată însă unui hidronim, consideră lingvistul ieșean. Rásonyi opta pentru adjectivul *tăz* ‘repede’ [...] cu sufixul *luy* – etimologie pe care o acceptă și Moldovanu. Hidronimul peceneg **Tăz-lui* (cu pronunția specifică a lui *-y*

final) a fost acomodat fonetic de către unguri, care au substituit diftongul final prin diftongul propriu, *-ay* sau *-au*, reprezentând fazele vechi ale vocalei labiale finale *-ó*. Din ungurește, numele a fost preluat de români, care au perceput ca *a* vocala tematică maghiară *-e-*, pronunțată foarte deschis, și au redat prin *-ău* diftongul maghiar. Ceea ce este de remarcat aici, pe lângă existența urmelor de influență turanică și la vest de Siret după cum accentua și Dragoș Moldovanu, nu este prezența maghiarilor în această zonă, cunoscută ca zonă de penetrare veche maghiară prin trecătorile din sudul Carpaților Orientali, ci intermedierea acestora în preluarea de către români a toponimului de la pecenegi, după cum relevă demonstrația etimologică a autorului. Dacă filiera slavă în cazul preluării de către români a unor toponime de origine turanică (v. infra *Elanul*) sau maghiară este, cum am afirmat mai sus, expresia comunității slavo-române din perioada anterioară asimilării lingvistice a slavilor de către români, în cazul intermedierei maghiare (cf. *Tazlău*, *Oituz*), explicația este diferită: ar putea fi vorba de o diferență cronologică între contactul dintre turanici și maghiari în zonele respective, pe de o parte, și acela dintre maghiari și români.

Origine maghiară

Tot în partea meridională a Moldovei o serie de toponime indică un contact lingvistic vechi între români și maghiari: *Adjudul*, hagiotoponim de la magh. *Egyd*, *Egyed* (pentru Sanctus Aegidius), reflectând expansiunea secuiască de la începutul secolului al XIII-lea în sudul Moldovei, alături de *Sascut*, din aceeași zonă, de la magh. *Sasz-Kut* ‘Fântâna lui Sas’, ca și eventual *Nerejul* din Vrancea, de la magh. *nyires* ‘mestecăniș’, precum *Nirajul* din Transilvania, sau cu surprinderea unor etape diferite din evoluția etimonului maghiar, precum toponimele *Mănăruș*, *Măieruș* și *Măgheruș*, toate cu semnificația de ‘aluniș’, de la magh. *monyoros*, în diverse etape de evoluție fonetică a cuvântului (cf. Petrovici 1970: 152–157).

Evoluții divergente în limbi diferite

Slănic și Solonț

În aceeași zonă se află două toponime, *Slănic* și *Solonț*, ambele de la aceeași bază lexicală slavă, dar cu sufixe slave diferite, derivatele fiind păstrate, selectiv, de români, respectiv de maghiari, așadar expresie a unor contacte multilingvistice, slave, românești și maghiare. Cf. Moldovanu 2010a: 18–19, unde ne este prezentat un tip particular de polarizare toponimică, și anume acela prin care câmpurile se constituie nu pe baza relației de contiguitate între obiecte geografice din clase diferite, ci în virtutea unei calități comune a denotatelor, sesizată de către denominatori:

Un afluent al Trotușului este numit *Slănic* de către români (< v. bg. *slanikŭ*), dar *Szaláncz* de către secui (< v. bg. **slanici*). Utilizarea unui dublu sufix de către vechii bulgari i-a nedumerit pe slaviști (Kniezsa 1948: 10; Petrovici 1970: 192), care n-au putut să-i ofere o explicație.

Luându-l în discuție, Emil Petrovici remarcă faptul că Slănicul Moldovei „pare a fi ultimul toponimic [mergînd pe direcția S-V spre N-E] prezentând metateza în loc de polnoglasi³”, adică metateza de sorginte slavă sudică, și nu polnoglasi³ de origine ucraineană, slavă estică³. Analizând în detaliu problema acestor toponime, lingvistul clujean ajunge la concluzia că forma maghiară diminutivală *Szoloncka*, *Szaloncka* (pentru satul Slănicel) ar ascunde o formă slavă cu polnoglasi³ de tipul *Solonț* sau *Soloneț*, precum un alt *Solonț* din zonă, afluent al Tazlăului și sat, sau *Soloneț*, afluent al Prutului. Ceea ce îl împiedică pe E. Petrovici să admită posibilitatea ca forma maghiară să plece de la forma slavă sudică preluată de români este diferența de sufixe dintre cele două forme. Adjectivul sl.com. **solnъ* „sărat” a fost o dată substantivizat cu sufixul *-ikъ* (**solnikъ* → sl. sud **Slanikъ*). iar altă dată cu sufixul *-ьсѣ*

³ Cf. Emil Petrovici, *Etimologia toponimicelor Doftana, Doftiana, Doftăneț, Doftănița și a cuvântului dohot*, în SCL, V, 1–2/1954; v. și vol. *Studii de dialectologie și toponimie*, București, Editura Academiei, 1970.

(**solnъcъ* →sl. est **Solonъcъ*), ultima formă părând a fi cea preluată și perpetuată de secui până astăzi. Iar românii, care au un *alt derivat* decât cel întrebuițat de maghiari, l-ar fi putut lua de la slavi în altă parte, înlocuind apoi forma **Slan(еt)* cu o formă mai obișnuită pentru ei. Pentru a rezolva această problemă, și anume împingerea către nord a limitei toponimelor cu reflexe sud-slave, Petar Skok presupune un apelativ **slānic* „râu sărat” în limba română, neconfirmat însă altfel (apud Petrovici 1970: 165).

După părerea lui Moldovanu (2010a: 19):

baza lexicală reflectă o caracteristică comună, v.bg. *slanŭ* ‘sărat’, iar sufixele particularizează obiecte geografice contigue: *slanikŭ* ‘salină’⁴ și **Slanici* ‘pârâul sărat’. Opoziția suficală primară s-a neutralizat în uzul vorbitorilor neslavi care au preluat toponimele, astfel încât românii au generalizat o denumire, iar secuii pe cealaltă.

Dofteana

Reluând discuția legată de perioada de comunitate slavo-română și de filiera maghiară în anumite situații, etimologia hidronimului *Dofteana*, din aceeași zonă a Trotușului și Slănicului, clarificată de E. Petrovici (1970: 161) relevă, din nou ca în cazul *Slănicului/Solonțului*, o separare a celor două comunități, slavo-română, respectiv maghiară, în ceea ce privește păstrarea și utilizarea toponimului în discuție. În acest caz forma creată de strămoșii slavilor de est (prin secolele X–XI), **Deguteana*, devenită **Dekteana*, după amuțirea ierului neintens și trecerea grupului cons. *-gt-* la *-ct-* prin asimilare consonantică, apoi *Dehteana*, a avut linii de evoluție distincte în cele două comunități trăitoare în zonă. Maghiarii preluând forma slavă **Dehteana* au ajuns la forma *Dehtene* prin armonie vocalică, apoi *Dejtene* prin evoluția grupului *-ht* la *jt* prin sec. al XVI-lea. Deși au plecat de la aceeași formă slavă, românii au avut propria lor linie de evoluție, separat de maghiari, până la forma actuală (trecând prin formele *Defteana*, eventual *Däfteana* apoi *Dofteana*).

⁴ Și Pușcariu (1940: 303) îl glosează ca ‘vânzare de sare’.

Completăm tabloul schițat cu cazul toponimului *Moldova*, râul, târgul (Baia) și țara, mărturie și acesta a contactelor multietnice din zona de Nord-Vest a Moldovei (slavi, germanici, maghiari, români) (cf. discuția la Moldovanu 2010a), de asemenea cu cel al *Bârladului*, mare afluent stâng al Siretului, a cărui etimologie, slavă, aduce clarificări asupra zonei inițiale de apariție a denumirii, și anume cursul inferior al râului, implicit asupra zonei de contact lingvistic slavo-român (Moldovanu 2010a). Clarificarea etimologică este relevantă pentru istoria contactelor slavo-române din Sudul Moldovei. Preluând pe Maria Comșa, autorul vorbește de existența unui cnezat din secolele IX–X, în împrejurimile Focșanilor, având rolul de a apăra drumul, de mare importanță comercială, de la salinile de pe Trotuș la Dunăre. Moldovanu 2010a: 38 completează tabloul din această parte a Moldovei:

La est de acest cnezat, a existat în mod cert un altul, pe valea inferioară a Chinejei, afluent drept al Prutului la Galați. Ca și Bârladul, *Chineja* este un hidronim vechi bulgar, de la **künędzja* ‘valea cneazului’, cu dispariția jerului slab și spirantizarea lui *dz* > *z* în bulgara veche (secolele IX–XI), apoi cu evoluția nazalei *ę* > *e* în bulgara medie (secolele XII–XIII).

Chiar și ipoteza unei migrații de populații sud-dunărene în nordul Dunării, inclusiv în Moldova, poate fi susținută prin clarificări etimologice toponimice: *Agârcia*, afluent al Bistriței lângă Piatra-Neamț și localitate, de la *an-gârk-ja* (dolina) ‘la valea grecului’, considerat un toponim de colonizare creat de un grup etnic compozit (aromâni și bulgari), venit din sudul Dunării (cf. MDTM și Moldovanu 1991–1992).

Antroponime

Pușcariu (1940: 299–300) opina:

În vremea când slavii alcătuiau clasa suprapusă, vechile numiri românești ca *Ursu*, *Corbu*, *Lupu*, *Crăcium* ș.a. au fost înlocuite prin nume ca *Dan*, *Mircea*, *Stan*, *Dragomir*, *Vlaicu* etc. Dacă mulți dintre voievozi și atâți

boieri de-ai noștri purtau în vremurile vechi nume slave, aceasta nu înseamnă că ei erau slavi din naștere, ci numai că boierimea română s-a luat în alegerea numelor după boierii slavi [...] Nimic nu e mai supus modei etc.

Credem, totuși, că puterea modei era atunci cu mult mai mică decât în timpurile moderne. De aceea considerăm că o altă direcție de cercetare poate fi oferită de studierea bazelor antroponimice ale toponimelor personale din Moldova din perioada medievală, atunci când numele de persoană era mai puternic legat de originea etnică a purtătorului. Așadar, urmărirea zonelor în care apar nume precum *Tivadar* (MDTM, s.v. *Tăvădărești*), *Farao* (*ibidem*, s.v. *Fărăoani*), *Szabo* (*ibidem*, s.v. *Săbăoani*), *Mădârjac* (MDTM, s.v. *Mădârjac*, de la n. pers. ardelenesc *Mădârjac* (< magh. *madárszák* „sac de păsări”, „cursă”, după August Scriban) poate fi relevantă și ea în problema contactelor inter-etnice⁵.

Dacă la nivelul lexicului comun se cunosc cazuri de împrumut lexical biunivoc între două limbi, când un cuvânt preluat de vorbitorii unei comunități lingvistice revine în limba din care a fost împrumutat, desigur că într-o formă modificată și eventual și cu modificări semantice, am relevat prezența unui fenomen similar în cazul toponimiei în zone cu populație mixtă, cu procese specifice la nivelul formei numelor, al calității componentelor în cazul sintagmelor toponimice, sau la nivelul referentului geografic.

Valorificarea rezultatelor de până acum ale cercetărilor etimologice în toponimia românească poate conduce la realizarea unui studiu de sinteză asupra contactelor etnolingvistice de pe teritoriul provinciei istorice Moldova din perspectivă diacronică.

⁵ De altfel, același Pușcariu (1940: 312) afirmă: Nume de persoană și de localități din Moldova și Basarabia ne permit să urmărim mișcarea spre est a ungarilor.

Bibliografie

- DTRO: *Dicționarul toponimic al României. Oltenia* (red. prof. univ. dr. Gheorghe Bolocan), I, Craiova, 1993 și urm.
- MDTM: Dragoș Moldovanu (coord.), Daniela Butnaru, Dinu Moscal, Ana-Maria Prisacaru, Vlad Cojocaru, *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. II. *Mic dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic)*, partea I. *Toponime personale*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014.
- SGU: *Slovnyk gidronimiv Ukrajinj* (sub red. lui A.P. Nepokupnyj, O.S. Stryżak, K.K. Cilujko), Kiev, 1979.
- *
- DRĂGANU N., *Români în veacurile IX–XIV pe baza toponimie și a onomastice*, București, Monitorul Oficial, 1933.
- KNIEZSA I., *Szláv eredetű viznevek a székelyföldön*, „Magyar Nyelv”, XLIV, nr. 1, 1948.
- MOLDOVANU D., *Hidronime de origine veche turcică în sudul Moldovei*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XLVII–XLVIII, p. 9–28, 2007–2008.
- *Hydronyms of Old Turkish origin in the South of Moldavia*, „Beiträge zur Namenforschung”, Bd. 45/1, Neue Folge, p. 45–67, 2010b.
- *Introducere la Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I₁₋₂, *Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale (1772–1988)*, București, Editura Academiei Române, 1991–1992.
- *Teoria câmpurilor toponimice (cu aplicație la câmpul hidronimului MOLDOVA)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010a.
- *Toponime de origine romană în Transilvania și în sud-vestul Moldovei*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XLIX–L, p. 17–95, 2009–2010.
- PĂTRUȚ I., *Nume de persoane și nume de locuri românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.
- PETROVICI E., *Studii de dialectologie și toponimie*, București, 1970.
- PUȘCARIU S., *Limba română*, vol. I, *Privire generală*, București, Fundația pentru Literatură și Artă Carol II, 1940.